

SAPPHO

FRAGMANLAR

HASAN ALI YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÇEVİREN: ALOVA

///idefix/

TÜRKİYE \$ BANKASI
Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

SAPPHO

FRAGMANLAR

çeviren

ALOVA

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

© türkiye iş bankası kültür yayınları, 2008

editör

ALİ ALKAN İNAL

görsel yönetmen

BİROL BAYRAM

grafik tasarım ve uygulama

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

istiklal caddesi, no: 144/4 beyoğlu 34430 istanbul

Tel. (0212) 252 39 91

Fax. (0212) 252 39 95

www.iskultur.com.tr

Genel Yayın: 1623

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Hasan Âli Yücel

Giriş

Her şeyden önce, bir aşk şairidir Sappho, bir aşk ve doğa şairi. Onun şiirinde kişisel duygular Lesbos coğrafyasından ayrılmaz. Sözgelimi,

Gel bana Giritlerden
bu kutsal tapınağa
güzelim elma koruna senin
sunakları günlük kokan

derken din, aşk, doğa örgüsü Sappho'nun kişisel tınısını birebir ele verir. Mitolojik göndermeleri aşkla ilgilidir. Himerios'un sözleriyle, "bütün şiirini Aphrodite"ye ve Eros'a adanmıştır. Şiirlerini-şarkılarını derleyenlerse, genellikle, bir genç kızlar çevresidir. Sappho'daki aşk duygusu Aphrodite tapımından ayrı düşünülemez. Aphrodite bir aşk tanrıçası, Sappho onun bir yakarıcısıysa, şair her zaman sevginin, aşkın hizmetinde demektir. Ve bu yaşam biçimini dizelerinde alabildiğine özgürce dile getirir.

Bir eğitmendir aynı zamanda Sappho. Şiir deneyimini Lesbos okulunda, "Musalar'a hizmet edenlerin evi"nde Ada'nın ve İonia'nın soylu kızlarına aktarır. Arkadaşlarıysa, şiirlerini okuyan şarkıcılarıdır her zaman.

Alkaios ve Anakreon gibi, Sappho da lirik bir şairdir. Şiirleri lir eşliğinde okunmak üzere yazılmıştır. Kimi Yunan vazolarında Sappho lir çalarken tasvir edilmiştir. Bir tür lir çalma aracı olan plektrum'u Sappho'nun bulduğu söylenir,

Athenaeus'a göre pektis adlı çalgıyı geliştirmiştir. Aristoksenos ise şairin mikso-lidya makamını bulduğunu yazar. Sappho'nun yaşadığı dönemde müziği şiiirden ayırmanın olanaksız olduğu düşünülürse, bu durum doğaldır.

Solo Şarkı ya da monodi, ölçü ve dil bakımından koral-lirik şiiirden ayrılır. Sappho'nun yazdığı solo şarkılar, genellikle yinelenen kıtalar ve daha basit ölçülerden oluşur. Monodi şairlerinin bir özelliği de kendi lehçelerinde yazmalarıydı. Sappho'nun bulduğu söylenen vezin ise üç on birli ve bir beşlik dizeye dayanır.

Nedir Sappho'nun şiiir tarihindeki yeri. Burada sözü Azra Erhat'a bırakıyorum: "Eusebius ozanın 45. Olimpiyat'ın ikinci yarısında (İÖ 600-599) en verimli çağını yaşadığını söylüyor. Bu dönemde insanlık, yaşam görüşleri yönünden kökten değişiklikler geçiriyor. Bugün bu değişikliklerin amaçları çok aşılmıştır ama, o çağ için bir devrim söz konusudur. Uygarlığın önemli aşamalarından biri oluşmuştur. Birey bilincinin doğması, insanın içinde doğduğu koşulların gerektirdiği yaşayış ve düşünüş çerçevelerinden kurtularak, bilinciyle, istemiyle kendisine yeni gereksinimlerine uygun yeni bir yaşam, yeni bir düşünüş yolu yaratması dönemidir bu... Bireyci dünya görüşü insan yaşamına önem verir. Kişiliğini, benliğini, kitleden ayrı bir bütün olarak görmek, bireyciliğin ilk ve açık eğilimidir. İşte bu bireycilik, kişilik bilinci, Yunan liriğini doğuruyor, geliştiriyor. Başta da söylediğim gibi, bu liriğin doruğunda Sappho vardır. Sappho kendi benliğinde yaşadığı duyumları dile getirmek gereksinimi duyan, bunu gerçekleştiren, insan duyumlarını özgürce açığa vurmaya yoluna adımını atan kişidir. Şairin önemini vurgulayan bu sözler yeterince açıklayıcı. Sappho şu dizeleri söylerken kişisel deneyimi olanca yalınlığıyla yansıtıyordu:

Battı ay
yedi kandilli Süreyya;
gece yarısı, akıyor zaman
uyuyorum tek başıma

Sappho epik şiiirden kişisel-lirik şiiire geçişi simgeler. Onda betimleme, öyküleme yok, duyarlık vardır. Mitolojik öykülemeden bireysel deneyime yönelir. Yakarılarını, acılarını, sevinçlerini, tutkusunu neredeyse bir genç kız savunmasıyla doğrudan dinleyenin-okurun yüreğine iletir. Ay, yıldızlar, anasonlar, altın kupalar, tan vakti, Lidya İşi sandallar, menekşe rengi giysiler, meşe ağaçları, bütün bunlar Sappho'nun yapyalın tutkusunu dile getirmesine olanak veren nesne ve görüntülerdir.

Sappho'dan günümüze eksiksiz bir tek şiiirin kalması alevler yüzündendir: Yanan kitaplıkların ve bağnazlığın alevleri.

Alova, Lesbos Boğazı, Eylül 2008

Sappho Üzerine

Yaşamöyküsü

İS 2. yüzyılın sonu ya da 3. yüzyılın başında yazılmış bir papirüsten:

Lesboslu Sappho Mytilene kentinde doğdu. Babası

Skamandros ya da Skamandronymos'du. Üç erkek kardeşi vardı; Ergyins, Larikhos ve Kharaksos. En büyükleri Mısır'a gitti. Sappho, daha çok, Larikhos'a düşküdü. Kleis adında bir kızı vardı. Kimileri onu davranışlarında kurallara uymamakla ve sevicî olduğu iddiasıyla suçladı. Kimilerine göre rezil, çirkin bir kadının tekiydi; yüzü esmer, kendisi minyondu.

*

Suda Sözlüğü, "Sappho", I. Anma

Annesi Eresuslu Kleis'di. Alkaios'un, Stesikhoros ve

Pittakos'un yaşadığı 42. Olimpiyat'ta (İÖ 612-608) ünlendi... Korkylos adında çok zengin biriyle evlendi. Bu adam Andros'la ticaret yapıyordu... Sappho'nun üç yoldaşı ve arkadaşı vardı: Atthis, Telesippa ve Megara. Onlarla saf olmayan bir ilişki kurduğu gerekçesiyle adı kötüye çıktı. Öğrencileri Miletoslu Anagora, Kolophonlu Gogyla ve Salamisli Eurika'ydı. Lirik şiirlerden oluşan dokuz kitap yazdı ve plektrum'u (lir çalmada kullanılan araç) buldu.

Eusebios, Kronik

Olimpiyat 45. I'de (600-599) şairler Sappho ile Alkaios ün salmışlardı.

*

Strabon, Coğrafya

Sappho Alkaios ve Pittakos döneminde ünlendi; harika bir yaratıktı bu: Bütün yazılı tarihte, şair olarak onun yanına varacak bir başka kadın tanımıyorum.

*

Athenseus, Bilginler Akşam Yemeğinde

O kadar cümbüşe katıldığını bildiğimiz Lesboslu Alkaios, Sappho için duyduğu arzulu aşkı liriyle dile getirirdi.

*

Polluks, Dağarcıklar

Mytineleliler Sappho'nun yüzünü sikkelerine darp ettiler.

*

Perphrios, Horaatius Üzerine, Risaleler

Genellikle erkeklerin yer almadığı şiirleriyle ün saldığından ya da bir tribad olarak iftiraya uğraması yüzünden, "Erkeksi Sappho."

Bu cümle üzerine Dionysios Latinos:

Erkek: Yumuşak değil (yani eşcinsel değil): Ne çapkın bir hazzı; ne de iffetsiz.

*

Tyrelî Maksimos, Söylevler

Kim Lesboslu kadının aşkını Sokratik bir aşk sanatından ayrı tutabilir? Bana öyle geliyor ki onlar aşkı kendi tarzlarıyla yaşadılar. Sappho kadınların aşkıyla, Sokrates erkeklerin. Çünkü ikisi de çok sevdiklerini ve bütün güzel şeylerden büyülediklerini söyledi. Abkibiades, Kharmides ve Phaedrus Sokrates için neyse, Gyrinna, Atthis ve Anaktoria Sappho için aynı şeydi.

“Öteki Sappho”

Suda Sözlüğü, “Sappho”, II. Anma

Mytilene’den bir Lesboslu lir çalgıcısı. Bu Sappho Lekates uçurumundan kendini attı ve Mytileneli Phaon’un aşkı uğruna denizde boğuldu. Kimileri lirik şiirleri olduğunu da söyler.

*

Aelianos, Tarihsel Derlemeler

Skamandrenynios’un kızı şair Sappho: Ariston oğlu Platon bile ona bilge der. Anladığım kadarıyla Lesbos’ta bir başka Sappho daha vardı; ama şair değil, saraylıydı.

Şiiri

Hephaestion, Şiir Üzerine

“Genel” şiir kıtası biçimleri, Sappho’nun 2. ve 3. kitaplarında görüldüğü gibi kıtalar ya da dizeler olarak betimlenebilir... Öte yandan, beyitlerdeki dizelerden her biri aynı olduğu ve rastlantıyla da olsa, Sappho bütün şarkılarını tek rakamlı bitirdiği için, bunlar dizenin birim alındığı şiirler olarak nitelendirilebilir.

*

Marius Victorinus, Gramer, Horatius’un Ölçüleri Üzerine

Sappho kıtasını Alkaios bulmuşsa da Sappho on birlisi olarak bilinir. Hem dize sayılarından, hem de Sappho’nun bu biçimi Alkaios’tan daha sık kullanmasından dolayı. Kıta dördüncü bir dizede toplanır.

*

Horatius, Risaleler

Erkeksi Sappho ölçü seçimiyle Arkhilokhos’un esin perisini eğitir...

*

Halikarnassoslu Dieonysos, Edebi Kompozisyon Üzerine

Eski lirik şairler, yani Alkaios ile Sappho’nun kıtaları kısaydı. Böylece az sayıdaki kolonlarına çok çeşitleme sokmadılar ve epodia’yı, yani kısa dizeyi çok az kullandılar.

*

Athenaeus, Bilginler Akşam Yemeğinde

Menaekhmos Zanaatçılar Üzerine adlı risalesinde

Sappho'nun magadis'in^[1] benzeri olan pektis'i bulduğunu söyler.

*

Demetrios, Üslup Üzerine

Büyü kimi zaman konunun içinde yer alır; su perilerinin bahçeleri, düğün şarkıları, aşk serüvenleri; Sappho'nun bütün şiirleri gibi.

*

Menandros, Belâgati Göstermek Üzerine

Yakarı ilahileri içeren Sappho'nun, Anakreon'un ya da başka şairlerin nice tanrısal yakarıları ilahilerinin büyük bölümünü andırır. Şiirsel yakarı ilahileri oldukça uzundur; çünkü tanrılar nice yerden çağrılırlar, Sappho'da ve Alkman'da gördüğümüz gibi. Şairler Artemis'i nice dağlardan, kent-

lerden, ırmaklardan çağırır. Aphrodite'yi Kıbrıs'tan,

Knidos'tan, Suriye'den ve pekçok başka yerden. Bunun yanında, yerleri betimlerler: Irmaklar, sular ve kıyılar, komşu otlaklar, ırmak kıyılarında yapılan danslar vs. söz konusu olduğunda. Benzer biçimde, eğer tanrıları tapınaklarından çağırırlarsa, ilahileri de o kadar uzun olur.

*

Upuleius, Antoloji

Ve aynı şeyi (yani, düzenlenmiş amatör şiir) bilin ya da bilmeyin, başkaları da yaptı. Yunanlılardan bir Teoslu (Anakreon), bir Lakedemonialı (Alkman) ve bir Keoslu (Simonides); ayrıca, Lesbos'dan bir kadın. Gerçekte iffetsizce olan, ama şarkılarının tatlılığıyla lehçesinin tuhaflığını uzlaştırıp bize kabul ettirecek kadar güzel.

*

Himerios, Söylevler

Kadınlar içinde Sappho lirle birlikte güzelliği sevdi ve böylece bütün şiirini Aphrodite'ye ve Eros'a adanarak bir kızın güzelliğini ve zarafetini şarkılarının bahanesi yaptı.

*

Halikarnassoslu Dionysos, Demosthenes

Öbür üslup zarif ya da göz alıcı olarak bilinen üsluptur ve inceliği görkemliliğe yeğ tutar. Her zaman sözcüklerin en yumuşağı ve pürüzsüzü seçilir. Ezgi, ses uyumu ve bunlardan doğan tatlı bir ses bu üslubun özelliğidir. İkinci olarak, bu üslubu kullananlar sözcükleri rastgele biçimde ya da düşüncesizce yan yana getirerek kullanmazlar. Bunun yerine, sözcükleri öylesine istif ederler ki sesler daha müzikli olsun. Sözcükleri daha çekici birliktelikler yaratabilmeleri için düzenlemeler yaparlar...

*

Antologia Palatina, "Philodemos", Bir İtalyan Kızı Üzerine

Bana ne, Flora adında bir Oscan ise, ve daha Sappho'nun şarkılarını söyleyemiyorsa.

*

Antologia Palatina, "Antipater", Sappho Üzerine

Benim adım Sappho, ben geçtim kadınları şiir sanatında, erkekler nasıl geçtiyse Homeros'u.

*

Antologia Palatina, "Platon", Musalar Üzerine

Kimi dokuz Musa var der: Ne yanlış!

Bak - Lesboslu Sappho var onuncu olarak.

Halikarnassoslu Dionysios, Edebi Kompozisyon Üzerine^[3]

Tahtı görkemli, ölümsüz Aphrodite
oyunbaz kızı Zeus'un, hanımım,
ezme yüreğimi yalvarırım
acı verip kaygılarla.
Gel yine eskisi gibi
duyunca sesimi uzaktan
koşup arabanı hemen
altın evinden babanın,
tez uçuşlu güzelim serçeler
pırpır edip kanatçıklarını
getirirdi seni tez elden
göklerden kara toprağa
ve sen, ölümsüz tanrıça
gülümseyip ölümsüz yüzünle
sorardın: ne oldu yine,
neden çağırdın beni?
Niçin tuttuğunu deli gönlümün:
“kimi getireyim bu kez aşkına,
kimdir ey Sappho
seni böyle dertlere salan?
Kaçıp gitse de şimdi, tez düşer
peşine, getirir elceğiyle
geri çevirdiği armağanı, bir gün
olur elbet, gönlü yoksa sende.”
Gel, şimdi bana yeniden
kurtar beni zulmünden kaygının
söndür yanıp tutuşan gönlümü
kavgaya katıl benim safımda.

İÖ yaklaşık 3. yüzyıldan kalma bir çömlek parçası

Gel bana Giritlerden
bu kutsal tapınağa
güzelim elma koruna senin
sunakları günlük kokan.
Çağlar soğuk sular elma dalları arasından,
her yanı gölgeler güller
büyülü bir uyku akar
titreşen ışıklarından yaprakların.
Burada, atların otladığı çayırdan
açar bahar çiçekleri
incecikten bir yel eser

.....

Al burada Kypris
dök yavaştan altın kupalara
dök nektarı
şenliğimiz için karıştırılan.

3. yüzyıl papirüsü

(Ey Kypris ve) Nereidler siz
dönsün sağ salim n'olur
erkek kardeşim buraya
her istediği olsun gönlünün
Bağışlatsın yaptıklarını
sevinç saçsın dostlarına
düşmanlarına bela; gayrı
kimse dert olmasın başımıza
gönülden dilesin kız kardeşine
onuru ... ağır cefalar ...
eskiden
... kederlenen ...
... işitip ...
..... darı tohumu ...
... (suçlamaları?) yurttaşların ...
... ve sen ...
... (yüce?) Kıbrıslı ...
bırakıp bir yana eski düşmanlığı ...
kurtaracak mısın onu
ölümcül (acılardan?) ...

Yaklaşık 2. yüzyıl papirüsü

... kutsal tanrıça ...

... (dilerim bağışlatır eski hatalarımı?)

... (talihin yaveriyle?)

... (liman?) ...

Dilerim çok haşin bulur

seni Kypris, ey Dorikha

dilerim çalım atamaz bir daha

“nasıl buldum” diye aradığı aşkı.

..... olması olanaksız ...

... insanoğlu ...

ama dua etmek paylaşmayı ...

... beklenmedik bir biçimde ...

Aynı papirüs

Kimi der, en güzel şey kara toprağın üstünde
bir süvari birliği; kimi, piyadelerden bir ordu;
kimi, gemilerden bir filo; derim ki
gönül verdiği insanın en güzel şey.
Çok kolay anlatmak bunu dünya âleme
çünkü herkesi güzellikte geçen Helen
terk edip soylular soylusu kocasını
yelken açtıydı Troya'ya; ne umrunda çocuğu
ne sevgili anne babası; aşk
yoldan çıkarmıştı onu ...
... hafifçe ...
(ya o?) Anaktoria'yı hatırladım şimdi
artık burada olmayan...
güzelim yürüyüşünü, ay gibi yüzünü
Lidya arabalarından, tepeden tırnağa
donanmış askerlerden
görmek isterdim onu çok
... olması olanaksız ... insanoğlu ...
dua etmek paylaşmaya ... beklenmedik biçimde ...

Aynı papirüs

Görünsün (güzel endamın) yanı başımda
sana yakarırken ben, Hera hanım,
Atreusoğullarının, o anlı şanlı kralların
bir zaman yakarıp durduğu(?)
(nice işler) becerdikten sonra
önce İlium'da, (sonra denizde)
yelken açtılar bu adaya
(ama kaldılar yarı yolda)
yakarınca dek sana, Zeus'a,
yakaranların tanrısına, sevgili (oğluna)
Thyone'nin; göster kayranı şimdi
eskisi gibi, yardım et bana.
Kutlu ve güzel ...
erden kızlar ...
... olmak ...
... ulaşmak tapınağa ...

Aynı papirüs

... görev ...

... güzel yüz ...

... tatsız ...

... yoksa kış ...

... acı(sız?) ...

Yalvarırım sana Abanthis

al lirini, şarkı söyle Gongyla için

arzular yeniden

uçuşup dururken çevrende

o güzel^[4] – çünkü giysisi onun

görünce titretti içini senin;

ve ben uçuyorum sevinçten: çünkü

kınamıştı beni kutsal Kıbrıslı^[5]

yakardığım için ...

bu (sözcük?) ...

isterim ki ...

Aynı papirüs

... (umut etti?) ...

... aşkın ...

(çünkü ne zaman) yüz yüze

gelsek seninle, Hermione^[6] bile

güzel gelmiyor gözüme

(neden) benzemeyesin altın saçlı Helen'e...

ölümlü kadınlar; ve emin ol, seni ...

(sen) kurtarabilirdin beni

bütün kaygılarımdan ...

(çiğ düşmüş) kıyılar ...

... uyanık oturmak gece boyu ...

Aynı papirüs

... sık sık(?) ...

çünkü iyilik ettiklerim

kötülük ediyor bana en çok ...

... aylak ...

... ve çok iyi biliyorum bunu ...

Aynı papirüs

... çünkü bir zamanlar (duygun?) bir çocuktun ...

... gel, söyle şarkısını bunun ...

... karşıt ...

... ve bağışla bize ...

... (cömert?) lütuflar ...

bir düğüne gideceğiz çünkü

ve sen biliyorsun bunu pekâlâ

ama gönder erden kızları bir an önce

... ve yol (yok) ölümlüler için

büyük Olympos'a ...

Aynı papirüs

... gece ...

... erden kızlar ...

... gece boyunca ...

... söyleyebilir şarkısını, seninle

menekşe rengi giyinen gelin

arasındaki aşkı

Haydi, uyan, git (ve getir)

akranın genç bekârları,

(daha az) uyuruz belki

berrak sesli (kuştan)

Longinus, Yücelik Üzerine

Tanrılara eş bana sorarsan
karşında oturan adam
dizinin dibinde senin
tatlı sözlerini dinleyen
ve göğsümün içinde yüreğimi
çarptıran güzelim gülüşünü;
bir an bile baksam sana
boğazımda kalıyor sesim
dilim tutuluyor, inceden bir ateş
birden sızıyor tenimin altına
gözlerim kararıyor, derken
uğuldamaya başlıyor kulaklarım
terler boşanıyor her yanımdan
tir tir titriyor gövdem
daha yeşeriyorum otlardan,
ecel kapıma dayandı dayanacak.
Ama her şeye katlanabilir insan
değil mi ki...
yoksul bir adam bile...

**Apollonios Dyskolos,
Zamirler**

... gönendim

el alıp ustalıklarından^[7]

**Apollonios Dyskolos,
Sözdizimi**

Altın taçlı Aphrodite
keşke bu da bana düşse

**Eustathios,
İlyada Üzerine**

Saklar parlak yüzlerini
güzelim ayın çevresinde yıldızlar
dolunay olup
ışığı zaman yeryüzüne

Strabon, Coğrafya

ya Kıbrıs ya Paphos^[8] ya da Panormos (bırakmayan)
seni

Etymologicum Genuinum

ve arıyorum ve arzuluyorum

Etymologicum Genuinum

Rüzgârlar, kederler alıp götürsün uzağa
beni azarlayanı

**Skholiastes,
Aristophanes Üzerine, Barış**

ve örterdi
ayacıklarını Lidya işi, incecik,
meşin bir sandal

**Apollonios Dyskolos,
Zamirler**

Size gelince kızlar
bir saplantıym ben

**Skholiastes,
Pindaros Üzerine**

Ve buz tuttu yürecikleri
düşüverdi kanatları

Yaklaşık 3. yüzyıl papirüsü, Hektor ile Andromakhe'nin Düğünü

... Kıbrıs ...

... geldi haberci (koşarak ...

durur durmaz başladı konuşmaya) bu sözler,

İdalı^[9], ayağına tez haberci ...

... ve Asya'nın geri kalanından ...

... ölümsüz ün ...

“Getiriyor Hektor'la yoldaşları,

gözleri ışıltı ışıltı, güzelim Andormakhe'yi

kutsal Thebe'en, her daim akan Plakia'dan,

gemilerle tuzlu denizden; nice altın bilezikler,

(mis kokulu?) eflatun giysiler,

şatafatlı yüzükler, düğmeler, bir sürü gümüş kupa,

[fildişiyle.”

Böyle dedi ve sevgili babası sıçradı yerinden
gitti dostlarının kulağına koca kente
yayılan haber. Koştı İlos oğulları ossaniye katırları
düzgün tekerli arabalara, ve bütün kadınlar
(ince?) bilekli kızlar bindi sırayla
Ayrı arabada gidiyordu Priamos kızları ...
ve bekâr erkekler koştular atları arabalara ...
... ve fazlasıyla ... sürücüler
... tanrılar gibi ... kutsal ... hep birlikte ...
çıktılar yola ... İllium’a, ve tatlı sesi kavalın,
ve kitaranın ve kastanyetlerin
karıştıyordu birbirine
ve berrak sesli erden kızlar
kutsal bir şarkı söylüyordu
ve olağanüstü bir yankı yükseliyordu gökyüzüne
... ve her yerde, sokaklarda ...
... kâseler ve kupalar ...
... mür, tarçın, günlük kokuları karıştıyordu birbirine.
Sevinç içinde haykırıyordu yaşlı kadınlar
ve gür sesli erkekler bir ağızdan
bir ezgi söylüyordu Apollo’ya, lir ustası Okçu’ya,
bir şarkı söylüyorlardı
tanrılara eş Hektor ile Andromakhe’yi öven.

**İS 2. ya da 3. yüzyılda yazılmış
bir papirüs parçası^[10]**

... (altın saçlı Phoebos),
Koios kızının doğurduğu; (yüksek bulutların tanrısı)
nam salmış Kronosoğluyula birleşen,
ama Artemis söyledi büyük yeminini tanrıların:
“Başın üstüne yemin ederim ki
her zaman erden kalacağım ben
avlanıp ıssız doruklarında dağların
bağışla bana bunu hatırım için.”
böyle dedi ve kutsal tanrıların babası evetledi onu.
Ve tanrılar (ve insanlar), (erden, geyik vuran),
avcı hanım gibi büyük sanlarla anarlar onu.
Elden ayaktan düşüren Aşk asla yaklaşamaz yanına...

**Tyrelî Maksimos,
Söylevler**

Meşelere binen rüzgâr gibi dağlarda
sarstı yüreğimi Eros

**Iulianos,
Iamblikhos'a Mektup**

Geldin, gözümde tütüyordun
söndürdün arzudan tutuşan yüreğimi

**Hephaestion,
Ölçüler Elkitabı**

Sevdiydim bir zaman seni Atthis
çarpık, küçük bir çocuktun gözümde

**Galenos,
Bilime Özendirme**

güzeldir güzel olan göz gördükçe
ama iyi olan da güzel olacak sonunda

**Khrysiippos,
Yadsımlar**

N'eylesem, ikiye bölünmüş aklım

**Hedoian,
Kuraldışı Sözcükler Üzerine**

Niyetim yok gökyüzüne dokunmaya (iki kolumla?)

Theokritos'a Yanıt 28

Gelin, kolları gülden, kutlu üç-güzeller,
kızları Zeus'un

**Polluks,
Dağarcık**

geldi göklerden, sırtında eflatun bir kaftan

Stobaeus,

Antoloji

Öldüğünde yatacaksın orada
ne biri çıkacak seni anan, ne de özleyen,
dermedin çünkü güllerinden Pieria'nın;
uçup aramızdan, yortup duracaksın evinde Hades'in
göze görünmeden karanlık ölümler arasında

Khrysiippos, Yadsımlar

Sanmam böyle usta^[11] bir kız olsun
gün ışığına bakan gelecek bir zaman

Athenaeus,

Bilginler Akşam Yemeğinde

Hangi kız öyle gönlünü çelen
köylü kılığıyla
daha eteğini bileklerine düşürmeyi bilmeden?

**Athenaeus,
Bilginler Akşam Yemeğinde
ve papirüs parçası**

... geri çevir ...

... (hemencecik) ...

ve sen, Dika güzelim bir taç yap

lülelerinin çevresine, yumuşacık ellerinle ördüğün

anason dallarından çiçekli süslere bakar çünkü

kutlu üç-güzeller, çevirirler başlarımı süssüz bir baştan.

Yaklaşık 6. yüzyıl parşömeni

... doğrusu ölmek istedim.

Hüngür hüngür ağlıyordu

Bırakıp giderken beni, dedi:

“Ah, Sappho, ne talihmiş bizimkisi

İnan, geri geri gidiyor ayaklarım.”^[12]

Ben de dedim ki: “Güle güle git,

unutma beni, hatırla

nasıl titredik senin üstüne.

İstersen, ben hatırlatayım sana

.....

ne güzel vakit geçirdiğimizi.

Menekşelerden, güllerden ve (çiğdemlerden)

örülmüş nice taşlar

koyardın başına yanı başımda

Ne gerdanlıklar taktın

o incecik boynuna

ördüğün güzel çiçeklerden.

Ne yağlar sürdün gövdene

ecelere yaraşan,

kokulu çiçeklerden.

... ve yumuşak yataklarda ...

doyururdun (sevecenliğe) susuzluğunu

.....

Yoktu ... ne tapınak ...

bizim katılmadığımız, hiçbir koru ...

ne de dans ... ses ...

Aynı parşömen

... Gongyla ...

... belli ki bir işaret ...

... özellikle ...

... (Hermes?) girdi içeri ...

Dedim ki: “Efendim,

kutlu (tanrıça) adına ...

zevk almıyorum yeryüzünde olmaktan

Bir ölümdür istiyorum

görmek çiğ düşmüş,

nilüferlerle örtülmüş kıyılarını Akheron'un.

Aynı parşömen

... Sardeis ...
... sık sık buraya düşüyor aklı ...
en çok senin şarkını severdi
herkesin görmesini istediği
bir tanrıça sayardı seni^[13]
Duruyor şimdi
Lidyalı kadınlar arasında
gül parmaklı ay
güneş battıktan sonra
saçarak ışıklarımı
tuzlu denize, çiçekli kırlara,
nasıl söndürürse yıldızları
düştüğü zaman güzelim çiğ,
açtığında güller, incecik maydanozlar,
çiçeğe durmuş yoncalar.
Yürüyüp durur bir aşağı bir yukarı
aklında güzelim Atthis
yazgınla yanıyor elbet narin yüreği.
... gitmek oraya ... bu ...
... akıl ... pek çok ... işaretler ... orta yerde...
Kolay değil rahip olmamız bir tanrıçanın
endaminin güzelliğiyle...
Adonis'in ... Nektar döktü Aphrodite altın bir...
... elleri onun ... inanç ...
Geraesteum^[14] ... sevgili ... (gelecek?)

İÖ Yaklaşık 3. yüzyıl papirüsü^[15]

... annem için (böyle demişti bir zaman) gençliğinde
harika bir süs olurdu
saçlarının örgüsünü
mor bir bantla sardığında
ama saçları yanan bir meşaleden
daha sarı olan bu kızı daha iyi
donatmak yeni açmış çiçeklerden bir taçla
Yakın zamanda...
Sardeis'ten gelen süslü bir bant ...
... (İonia?) kentleri...

Athenaeus,

Bilginler Akşam Yemeğinde

... ve mendiller ... menekşe rengi ...
mis kokulu (?) sana (Mnasis'in)
Phokai'den yolladığı
pahalı armağanlar

Demetrios, Üslup Üzerine

Akşam yıldızı, sen ki toplarsın
tanyerinin saçıklarını
geri getirirsin koyunu, keçiyi
geri getirirsin çocuğu annesine.

Syrianos Hermogenes Üzerine, Üslupların Türleri Üzerine

[Kızlık]

Kızaran elma gibi en tepedeki dalda
toplayanların unuttuđu–
hayır, unuttuğu değil, koparamadığı.

**Demetrios,
Üslup Üzerine**

Sığırtmacın ezdiği sümböl gibi dağlarda
yerde mor bir çiçek ...

Demetrios, Üslup Üzerine

Üstün, Lesboslu bir şarkıcı gibi ötekilere^[16]

**Apollonios Dyskolos,
Bağlaçlar**

Hâlâ kızlığım mı gözümde tüten?

**Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı**

(Gerdek) kapısını bekleyenin ayakları yedi kulaç
Sandalları beş öküz derisinden
On saraç çalışmış yapmak için

Hephaestion, Şiirler Üzerine

Yükseltin çatıyı

– Ey düğün tanrısı!

Yükseltin dülgerler

– Ey düğün tanrısı!

Ares'e yaraşır güvey geliyor

Çok daha uzun

Uzun bir adamdan.

Hephaestion, Ölçüler Elkitabı

İşte evlendin, mutlu güvey
gerçek oldu duaların, artık senin
istediğin kız ... Endamın hoş, gözlerin ...
zarif; akıyor uyku güzelim yüzünden ...
Özenip bezenip yaratmış seni Aphrodite ...

Halikarnassoslu Dionysios, Edebi Kompozisyon Üzerine

Çünkü, ey güvey, hiç olmadı bir kız bunun gibi

**Demetrios,
Üslup Üzerine**

“Kızlığım, vah kızlığım, nereye gittin bırakıp beni?”

“Artık dönmeyeceđim, hiç dönmeyeceđim sana!”

**Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı**

Neye benzetsem seni, sevgili güvey?
Olsa olsa incecik bir fidana.

Hermogenes, Üslupların Türleri

Gel beri, tanrısal lir
konuş benimle, bir ses sahibi ol

Etymologicum Magnum

Kin tutanlardan deęilim ben,
yufka yüreklinin tekiyim

Ammonios,

Benzer Ama Farklı Sözcükler Üzerine

Birden altın sandallarıyla şafak ...

**Skholiastes,
Aristophanes Üzerine,
Thesmophoriazusae**

(Gençliğimde ben de) sık sık çiçekten taçlar örerdim

Etymologicum Genuinum

Sevgilinin göğsünde uyuyasın

Apollonios Dyskolos,
Zamirler

(a) ya unuttun beni

(b) ya da bir başkasını seviyorsun benden çok

**Haphaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı**

Elimin dizimin bağını çözen Eros
bir kez daha sarsıyor beni
kaçsan kaçılmaz, o tatlı-sert yaratık

**Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı**

(Ama?) duyduğun nefret beni düşünürken Atthis
uçarak gidiyorsun Andromeda'ya

Aristoteles,

Retorik

“Bir Şey söylemek istiyorum sana ...
ama söyleyemiyorum utancımdan.”

“Onurlu ve iyi olan çekseydi seni yalnız
ve dilin eğilimli olmasaydı kötü söze
kaplamazdı utanç gözlerini böyle
apaçık derdin diyeceğini.”[\[17\]](#)

Athenaeus,

Bilginler Akşam Yemeğinde

Öylece dur (önümde?) beni seviyorsan
saç dört yana gözlerinden güzelliği^[18]

Athenaeus,

Bilginler Akşam Yemeğinde

“Güzelim Adonis ölüyor, Kythereli^[19]

Ne yapsak?”

“Dövün göğsünüzü, kızlar, yırtın giysilerinizi.”^[20]

Athenaeus,

Bilginler Akşam Yemeğinde^[21]

Orada, ambrosia karıştırıldı kâsede,
alıp testiye şarap döktü Hermes tanrılar adına
Hepsinin ellerinde kupalar
saçı kıldılar
ve dua ettiler tüm kutsallıklar
üstüne olsun diye güveyin.

Athenaeus,
Bilginler Akşam Yemeğinde

Ve altın nohutlar bitti kıyılarda

Tryphon, Söz Mecazları

Ne bal, ne arı bana^[22]

**Dio Khryostom,
Söylemler**

Diyorum, gün gelir, bir hatırlayan çıkar bizi

**Skholiastes,
Pindaros Üzerine**

Erdemsiz varsıllık zararsız değil komşuya;
ikisi bir arada, doruęundasın mutluluęun

**Apollonios Dyskolos,
Zamirler**

Gece boyunca süren uyku gözlerini kapadığında

**Tyrelî Maksimos,
Söylevler**

Yakışmaz Musalar'a hizmet edenlerin evine ağıtlar
böyle şeyler yaraşmaz bize

**Hephaestion,
Ölçüler Üzerine Elkitabı**

Doğuyordu dolunay,
sunakta çepeçevre kızlar

**Demetrios,
Üslup Üzerine**

Çok daha tatlı sesi lirden
altından daha altın ...

Etymologicum Genuinum

Bayan Tan

**Plutarkhos,
Öfkeyi Engellemek Üzerine**

tutmayı bilmek zevzek dilini
göğsüne yayılınca öfke

**Tyrelî Maksimos,
Söylevler**

... sen ve hizmetçim Eros

Athenaeus,

Bilginler Akşam Yemeğinde

Başıyorum şarkılarımı söylemeye bigüzel,
kâm alsın diye dostlarım

Athenaeus,

Bilginler Akşam Yemeğinde

Derler ki, sümbül rengi bir yumurta bulmuş
bir keresinde Leda^[23]

Athenaeus,

Bilginler Akşam Yemeğinde

Çok daha beyaz bir yumurtadan

Hephaestion, Ölçüler Üzerine Elkitabı

Battı ay
yedi kandilli Süreyya;
gece yarısı, akıyor zaman
uyuyorum tek başıma

**3. yüzyılın başından kalma
bir papirüs,**

[Fragman 31 zerine Yorum (Voigt)]

“Daha yeřilim imenden
Öyle geliyor ki bana
Ölüm kapımda”

EKLER

Hellenistik Dönemde Yazılmış

ve

Sappho'ya Yakıştırılmış Epigramlar

Timas'ın külleri bunlar, daha gelinlik giymeden

Persephone'nin karanlık odasına göçen,

kesti arkadaşları ölünce birer birer

güzelim saç örgülerini keskin bıçaklarla

*

Babası Melikhos koydu bu kürekle sepeti

üstüne balıkçı Pelagon'un, anısı talihsiz biri yaşamın.

Sappho ya da Alkaios?

Skholiastes, Homeros Üzerine, Odysseia

Yoklayacağım yurdumu dehşet veren acısı içinde

Homergil Çözümler

ama, sen, güneşi baştan başa inceleyen

Herodian, Kuraldışı Sözcükler Üzerine

çılgın kız, böbürlenme bir yüzük için

Herodian, Kuraldışı Sözcükler Üzerine

Sindiler oracığa, ansızın görünen

hızlı kartalın önünde sinen kuşlar gibi

Hephaestion, Ölçüler Üzerine Elkitabı

İyi zaman geçirirdi Giritli kadınlar müzikle
dans edip yumuşak ayaklarıyla güzelim sunağın

[çevresinde

Skholiastes, Theokritos Üzerine

Uçtum (sana?) bir çocuk nasıl koşarsa annesine

Eustathios

Öğren, dostum, Admetos'un öyküsünü

iyiyi sev ve uzak dur değersiz olandan

Kaynakça

- Bowie, A.M. *The Poetic Dialect of Sappho and Alcaeus*, New York 1981.
- Bowra, C.M. *Greek Lyric Poetry from Alcman to Simonides*, Oxford 1961.
- Burnett, A.P. *Three Archaic Poets: Archilochus, Alcaeus, Sappho*, London and Cambridge, Mass. 1983.
- Campbell, D.A. *Greek Lyric Poetry: A Selection of Early Greek Lyric. Elegiac and Iambic Poetry*, London 1967.
- Çapan, Cevat, *Şiirler, Sappho, İyi Şeyler* 1995.
- Diehl, E. *Anthologia Lyrica Graeca*, vol i, Leipzig 1936.
- Edmonds, J.M. *Lyra Graeca*, vol i, London 1928.
- Erhat, Azra - Bektaş, *Cengiz Şiirler, Safo, Cumhuriyet Dünya Klasikleri* 1999.
- Gerber, D. *Euterpe: An Anthology of Early Greek Lyric, Elegiac and Iambic Poetry*, Amsterdam 1970.
- Hooker, J.T. *The Language and Text of the Lesbian Poets*, Innsbruck 1977.
- Jenkyns, R. *Three Classical Poets: Sappho, Catullus, Juvenal* London and Cambridge, Mass. 1982.
- Kirkwood, G.M. *Early Greek Monody*, Ithaca 1974.
- Raven, D.S. *Greek Metre: An Introduction*, London 1962.
- Rifat, Samih, *Şiirler, Sappho*, YKY 2008.
- Voigt, Eva-Maria *Sappho et Alcaeus*, Amsterdam 1971.
- West, M.L. *Iambi et Elegi Graeci ante Alexandrum Cantati*, 2 vols, Oxford 1971.
- West, M.L. *Greek Metre*, Oxford 1982.

Notlar

[1] 20 telli, Lidya ya da Trakya kaynaklı bir çalgı.

[2] Bu çeviri Greek Lyric-I (Sappho and Alceus, David A. Campbell, 1982) adlı yapıt temel alınarak yapılmıştır. Fragmanların numaralandırılmasında Campbell'e uyulmuştur.

[3] Halikarnassoslu Dionysos bu şiiri parlak ve canlı üsluba örnek gösterir. Sappho'dan günümüze eksiksiz kalan tek şiirdir. Şiir için şöyle diyor Azra Erhat: "Bir de 'Hymnos' denen, tanrıya övgüler vardır. Ama benim bildiğim, okuduğum yakarışların hiçbirinde bu canlılık, bu tanrıçayı karşısına getirip de, onunla karşılıklı 'diyalog' kurma olayı yoktur. Bu şiir ilkçağ yazınında çok ayrı biri yer tutar; Halikarnassoslu Dionysos'un bunu tüm olarak vermesi boşuna değil."

[4] Olasılıkla, Gongyla.

[5] Aphrodite.

[6] Helen'in kız kardeşi.

[7] Musalar?

[8] Paphos Kıbrıs'ta bir kenttir. Panormos ise olasılıkla bir Sicilya kentiydi (günümüzde Palermo.)

[9] Troyalı haberci.

[10] Leto

[11] Olasılıkla, şiirde gösterilen ustalık.

[12] Doğrusu, "ölmek isterdim." Ayrılan kızın sözleri olmalı, Sappho'nun değil.

[13] Atthis olabilir.

[14] Olasılıkla Euboea'da, Geraestus'ta Poseidon tapınağı.

[15] Günümüze Sappho ya da Alkaios'tan kalan en eski papirüs.

[16] Atasözü olmuştur.

[17] Aristoteles'e göre, Alkaios-Sappho atışması.

[18] Athenaeus'un yorumu, Sappho'nun bu fragmanda alay ettiği.

[19] Aphrodite.

[20] Olasılıkla, yakarıcılar ile Aphrodite arasında bir diyalog. Bu, Suriye'den Kıbrıs yoluyla Anadolu'ya geçen Adonis kültünün en eski söyleyiş biçimidir.

[21] Sappho'nun bir göksel düğünü betimlemesi (yani Peleus ile Thetis'in). Bir düğün şarkısından alınmış olabilir.

[22] Atasözü.

[23] Olasılıkla, Kastor ile Polluks'un doğdukları yumurta.